

บทที่ ๔

การดำเนินชีวิตตามแนวทาง ประเพณี ฮิต ๑๒ ของชาวพุทธลาว ในเมืองปากเซ สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว

การดำเนินชีวิตตามแนวทาง ประเพณี ฮิต ๑๒ ของชาวพุทธลาวในเมืองปากเซ ในบทนี้ ผู้วิจัยได้กล่าวถึง ความเชื่อในประเพณี ฮิต ๑๒ ที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต แนวทางการดำเนินชีวิต ของชาวพุทธลาวในเมืองปากเซ คุณค่าของประเพณีฮิต ๑๒ ที่มีต่อการดำเนินชีวิตของชาวพุทธลาวใน เมืองปากเซ ผลการดำเนินชีวิตตามประเพณี ฮิต ๑๒ ของชาวพุทธลาวในเมืองปากเซ แนวโน้มการ ดำเนินชีวิตตามแนวทางฮิต ๑๒ ของชาวพุทธลาวในเมืองปากเซ

๔.๑ ความเชื่อในประเพณี ฮิต ๑๒ ที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต

ความเชื่อของคนแต่ละท้องถิ่นเกิดขึ้นจากปัญหาในการดำรงชีวิตประจำวัน เช่นเมื่อถึง คราววิบัติ เกิดโรคร้ายไข้เจ็บ เกิดภัยธรรมชาติ ปัญหาเหล่านี้เกินขีดความสามารถที่คนธรรมดาจะ แก้ไขบันดลให้เป็นไปเช่นนั้น อำนาจนั้นอาจเป็นเทพเจ้า ภูตผีปีศาจ วิญญาณ สัตว์ป่า พระอาทิตย์ พระจันทร์ ดวงดาว ตลอดถึงดิน น้ำ ลม ไฟ ฉะนั้น เพื่อป้องกันภัยพิบัติที่เกิดกับตนมนุษย์จึงวิงวอนขอ ความช่วยเหลือจากอำนาจลี้ลับ โดยเชื่อว่า การบอกกล่าว หรือ ทำให้อำนาจนั้นพอใจอาจจะช่วยให้ ปลอดภัย เมื่อพ้นภัยก็ยินดีแสดงความรู้คุณด้วยการ เช่นไหว้บวงสรวงบูชา หรือ ประกอบพิธีกรรม ต่างๆ แต่ละสังคมอาจมีความเชื่อเป็นมรดกสืบทอดต่อมาจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะฮิต ๑๒ เป็น ประเพณีที่คนยึดถือและปฏิบัติกันมาเป็นเวลานานตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบันดัง นายพูนเงิน บัวศรี^๑ ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ฮิต ๑๒ เป็นขนบธรรมเนียมนิยมที่ปฏิบัติโดยมีจุดประสงค์เพื่อความสมัคปรสาม สามีคคีปรองดองของคนในสังคมและเพื่อความเป็นระเบียบในการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตอีกด้วย

ชาวเมืองปากเซมีความเชื่อในประเพณีฮิต ๑๒ เป็นอย่างยิ่งเพราะว่าฮิต ๑๒ นั้น เปรียบเสมือนเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิตโดยขาดไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นในด้านการดำเนินชีวิต ในด้าน การศึกษาตลอดถึงคำสั่งสอนจากครูอาจารย์ ก็จะมีการกล่าวถึงฮิต ๑๒ ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นคติ เตือนใจทุกคนฉะนั้นฮิต ๑๒ จึงมีอิทธิพลในการดำเนินชีวิตของผู้คนในเมืองปากเซ จากการสังเกตจะ เห็นได้ว่าชาวเมืองปากเซมีการประพฤติปฏิบัติต่อฮิต ๑๒ ดังนี้

๑) เดือนเจียง (เดือนอ้าย) มีการประกอบพิธีบุญเข้ากรรม ซึ่งเป็นเดือนที่พระสงฆ์เข้า กรรม (ปริวาสกรรม) เพื่อให้พระสงฆ์ผู้กระทำความผิด ได้สารภาพต่อหน้าคณะสงฆ์ เป็นการฝึกจิตสำนึกถึง

^๑ สัมภาษณ์ นายพูนเงิน บัวศรี, รองหัวหน้าแผนกแถลงข่าวและวัฒนธรรม แขวงจำปาสัก, เมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

ความบกพร่องของตน และมุ่งประพัตินให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัยต่อไป ส่วนอุบาสก-อุบาสิกา ก็จะเป็นผู้ให้การสนับสนุนด้วยปัจจัย ๔ เป็นต้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงแนวทางการประพัตินปฏิบัติของ พระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนที่ได้เอาใจใส่ในหน้าที่ของตน โดยการเกื้อกูลแก่กันและกันอันเป็นการ สร้างความสามัคคีของคนในชุมชนนั้นด้วย

๒) เดือนยี่ ในฤดูหลังการเก็บเกี่ยว ชาวบ้านจะทำบุญคูณข้าวหรือบุญคูณลาน โดยนิมนต์ พระเจริญพระพุทธรูปในดอนเียน ทำบุญตักบาตร และฟังธรรมเทศนาตามสมควรเพื่อเป็นสิริมงคล แก่ชีวิตของตน ไร่นารัฐสวน ตลอดจนถึงสัตว์น้อยใหญ่ที่ได้ใช้แรงงาน ปัจจุบันนิยมทำกันที่วัด เนื่องจาก ชาวเมืองปากเซบางส่วนก็มีอาชีพเป็นข้าราชการบ้าง, อาชีพค้าขายบ้าง และ ประชาชน ทั่วไปดังนั้นจึงทำรวมกันที่วัด และเพื่อความสามัคคีในชุมชนและหมู่บ้าน ซึ่งมันแสดงออกถึงความ เมตตาปราณี ต่อสัตว์ที่ได้ใช้แรงงาน

๓) เดือนสาม หรือวันเพ็ญเดือนสาม ซึ่งเป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา นั่นคือ วันมาฆบูชา พระสงฆ์ และอุบาสก-อุบาสิกาในแต่ละวัดก็จะมีการจัดกิจกรรมต่างๆเป็นต้น คือการ ทำบุญตักบาตร รักษาศีล ฟังธรรมเทศนา ไหว้พระสวดมนต์ ปฏิบัติธรรม และเวียนเทียนบูชาคุณของ พระพุทธเจ้า

๔) เดือนสี่ บุญพระเวส ฟังเทศน์มหาชาติ สำหรับพุทธบริษัทในเมืองปากเซถือว่าเป็นงาน บุญที่ยิ่งใหญ่อีกงานหนึ่ง เพราะเป็นการรวบรวมความสามัคคีระหว่างบ้านและวัด ทั้งเป็นโอกาสดีที่ อุบาสก-อุบาสิกาจะได้ทำบุญ เช่น การให้ทาน รักษาศีล ฟังพระธรรมเทศนาพระเวสสันดรทั้ง ๑๓ กัณฑ์ เพราะในงานบุญนี้ได้นิมนต์พระสงฆ์สามเณรจากแต่ละวัดที่อยู่ใกล้เคียงกันมาแสดงธรรมให้ อุบาสก-อุบาสิกาได้รับฟังกันตลอดทั้งวัน พร้อมกันนั้นอุบาสก-อุบาสิกายังเป็นผู้ให้การอุปถัมภ์ค้ำชูใน ทุกๆเรื่อง

๕) เดือนห้า ประเพณีตรุษสงกรานต์ หรือบุญสงกรานต์ (ปีใหม่ลาว) ซึ่งคนลาวถือเป็นเดือน สำคัญ เพราะเป็นเดือนเริ่มต้นปีใหม่ จะมีการสงกรานต์พระพุทธรูป พระสงฆ์ และรดน้ำดำหัวผู้หลัก ผู้ใหญ่ ด้วยน้ำอบน้ำหอมเพื่อขอขมาและขอพร ให้เกิดสิริมงคล ต่อตนเอง และ ครอบครัวตลอดถึง การทำบุญถวายทานเพื่ออุทิศส่วนบุญกุศลไปหาญาติสนิทมิตรสหาย บิดา-มารดา ตลอดจน บรรพบุรุษ พร้อมทั้งเจ้ากรรมนายเวร อีกทั้งมีการก่อเจดีย์ทราย อีกด้วย

๖) เดือนหก บุญวันวิสาขบูชา นับเป็นวันสำคัญอย่างมากในพระพุทธศาสนา คือเป็นวัน คล้ายวันประสูติ วันตรัสรู้ และวันปรินิพพานของพระผู้มีพระภาคเจ้า ส่วนการทำบุญวิสาขบูชา นี้ จะ มีการทำบุญตักบาตรถวายภัตตาหาร แต่พระภิกษุสงฆ์สามเณร ฟังพระธรรมเทศนา ปฏิบัติธรรม และ ในช่วงเย็นจะมีการเวียนเทียนเพื่อบูชาคุณของพระพุทธเจ้า

๗) เดือนเจ็ด บุญซำฮะ(ซำระ) เมื่อถึงวันทำบุญ ชาวบ้านจะพากันมารวมกันที่ศาลา กลางบ้าน หากหมู่บ้านใดไม่มีศาลากลางบ้าน ชาวบ้านจะช่วยกันทำเวทีพิธีกลางหมู่บ้าน โดยชาวบ้าน

จะนำดอกไม้ ธูปเทียน ชันน้ำ ชันใส่กรวดทราย และฝ้ายผูกแขน มารวมที่ศาลากลางบ้าน ตอนเย็น นิมนต์พระสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์ ตอนเช้าของวันรุ่งขึ้น ชาวบ้านจะนำข้าวปลา อาหารมาทำบุญ ตักบาตร เลี้ยงพระถวายจังหัน เมื่อพระสงฆ์ฉันเสร็จแล้วจะให้พรและรดน้ำมนต์ให้กับชาวบ้านที่มาในงาน ทุกคนจะเอาขันน้ำมนต์ ด้ายผูกแขน ชันกรวดทรายกลับไปที่บ้านเรือนของตนเอง แล้วนำน้ำมนต์ไปประพรมให้แก่ทุกคนให้ครอบครัว ตลอดจนบ้านเรือน วัว ควาย เอาด้ายผูกแขนลูกหลานทุกคน เชื่อว่าจะนำความสุขและสิริมงคลมาสู่สมาชิกทุกคน

๘) เดือนแปด บุญเข้าพรรษาซึ่งเป็นประเพณีทางพุทธศาสนาโดยตรง จึงมีการทำบุญตักบาตร ถวายภัตตาหารแด่พระภิกษุสงฆ์สามเณร ถวายผ้าอาบน้ำฝน ผ้าไตรจีวร ถวายธูปเทียนจำนำพรรษา และมีการฟังพระธรรมเทศนาจากพระสงฆ์ ในช่วงนี้เป็นเวลาพระสงฆ์จะตั้งใจต่อการศึกษาเล่าเรียนท่องบทสวดมนต์ และศึกษาพระไตรปิฎกตลอดพรรษา

๙) เดือนเก้า บุญข้าวประดับดิน เป็นการทำบุญเพื่ออุทิศแก่ญาติผู้ล่วงลับ โดยชาวบ้านจะร่วมกัน ห่อข้าวอาหาร หวานคาว แล้วนำไปวางไว้ตามกำแพงวัดเพราะมีคติความเชื่อว่าผู้ที่ล่วงลับไปแล้วจะมารับเอาในวันนั้น พอรุ่งเช้าก็ทำบุญตักบาตร ถวายทานแก่พระสงฆ์ จากนั้นก็ฟังพระธรรมเทศนาตามสมควร

๑๐) เดือนสิบ ประเพณีทำบุญข้าวสากหรือข้าวสลาก (สลากภัต) ตรงกับวันเพ็ญ เดือนสิบ ผู้จะถวายทานต้องเขียนชื่อของตนลงในภาชนะที่ใส่ของทาน และเขียนชื่อลงในบาตร ภิกษุสามเณรรูปใดจับได้สลากของใคร ผู้นั้นจะเข้าไปถวาย และเป็นกิจกรรมของชุมชนด้วย เมื่อพระฉันเสร็จแล้วจะมีการฟังพระธรรมเทศนาอันสงฆ์ข้าวสากภัตนี้คือ เพื่อเป็นการอุทิศให้แก่ผู้ตาย

๑๑) เดือนสิบเอ็ด ประเพณีทำบุญออกพรรษา ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือนสิบเอ็ด พระสงฆ์จะแสดงอาบัติ ทำการ คือ การเปิดโอกาสให้ว่ากล่าวตักเตือนกันได้ จากนั้นเจ้าอาวาสหรือพระผู้ใหญ่จะให้โอวาทเตือนพระสงฆ์ ให้ปฏิบัติตนอย่างผู้ทรงศีล และในงานบุญบวราณาก็มีการจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น การเวียนเทียน ไห่เรือไฟ ลอยกระทง เป็นต้น

๑๒) เดือนสิบสอง ประเพณีการทำบุญกฐิน ตามพุทธบัญญัติของพระผู้มีพระภาคเจ้า โดยเริ่มตั้งแต่วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ถึงกลางเดือน ๑๒ อุบาสก-อุบาสิกาจะเป็นผู้จัดเตรียมผ้ากฐินให้เรียบร้อย เมื่อพร้อมแล้วถึงวันงานก็พากันนำมถวายรวมกันที่วัดพอรุ่งเช้าก็มีการทำบุญตักบาตร หลังจากนั้นก็ได้แห่กองกฐินรอบศาลา สามรอบเสร็จแล้วนำมาถวายพระสงฆ์อยู่บนศาลา

ความเชื่อในฮีต ๑๒ ทำให้เกิดผลในการดำเนินชีวิต ดังนี้

๑) ด้านความเชื่อ ประชาชนชาวเมืองปากเซ มีความเชื่อว่า ฮีต ๑๒ เป็นประเพณีที่ดีงาม เพราะมันเปรียบเสมือนระเบียบหรือกฎเกณฑ์ในการดำเนินชีวิตให้เป็นไปในทางที่ดีถูกต้องตามครรลองครองธรรม เช่น บุญพระเวส (บุญมหาชาติ) ประชาชนมีความเชื่อว่า งานบุญพระเวสเป็นงานบุญที่ยิ่งใหญ่ของชาวลาวนิยมทำกันทุกหมู่บ้าน ด้วยความเชื่อว่าหากได้ฟังเทศน์มหาชาติ ครบทั้ง

๑๓ กัณฑ์จบภายในวันเดียวนั้นอันนิสงส์จะดลบันดาลให้ไปเกิดในศาสนาของ พระศรีอาริยมุตไตรย ซึ่งเป็นดิน แดนแห่งความสุขตามพุทธคติ ปัจจุบันงานบุญพระเวส(บุญมหาชาติ)ยังหาได้ทั่วไปเกือบทุกหมู่บ้านในเมืองปากเซ ภายในงานจะมีขบวนแห่ พระเวสสันดรหลายขบวน และมีการทำขนมจิ้น (ชาวลาวเรียกว่า ข้าวปุ้น) มากมายมาเลี้ยงแขกบ้านแขกเมือง

๒) ด้านการปฏิบัติ เมื่อประชาชนชาวเมืองปากเซมีความเชื่อ ในประเพณีฮีต ๑๒ พวกเขา ก็ได้ปฏิบัติตามโดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำ ในการเป็นแบบแผนขึ้นนำอบรมสั่งสอนให้ถูกต้องตามฮีตครอง เช่น บุญเข้าประทับดิน ชาวบ้านต้องตื่นแต่เช้าเพื่อเตรียมทำกับข้าวอาหารหวานคาว มีความเชื่อ ซึ่งได้ปฏิบัติกันมา เมื่อได้อาหารแล้วก็นำไปวางไว้ตามกำแพงวัดบ้าง ท้ายวัดบ้าง ในต้นไม้ใหญ่บ้าง เพราะเชื่อว่าญาติที่ละโลกนี้ไปแล้วจะมารับเอาส่วนบุญ หรือ มารับเอาอาหารที่ตนวางไว้ ซึ่งชาวบ้าน ก็ได้ปฏิบัติจนสืบต่อกันมาถึงปัจจุบัน

๓) วิถีชีวิต ประชาชนชาวเมืองปากเซก็มีอาชีพ หลากหลาย เป็นข้าราชการบ้าง แม่ค้า พ่อค้าบ้าง เป็นพนักงานทหาร ตำรวจ แต่อย่างไรก็ดีชาวบ้านก็ยังได้ใช้ชีวิตตามฮีตครองประเพณี ดังที่เคยปฏิบัติมาเพราะ ยังได้ทำบุญตักบาตร ตามวาระโอกาสความสะดวกของตน ยังรักษาความสามัคคีได้เป็นอย่างดี อีกทั้งเป็นการแสดงถึงชีวิตของชาวเมืองว่าพวกเขามีวิถีชีวิตเป็นอย่างไรสามารถสังเกตได้ตามประเพณีต่างๆ การใช้ชีวิตประจำวัน และ การเข้าไปสนทนาพูดคุยก็จะรู้ว่าเป็นอย่างไร

จากการกล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ชาวพุทธศาสนิกชนชาวลาวในเมืองปากเซ ได้ดำเนินชีวิตตามประเพณี ฮีต ๑๒ และยังได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องพิสูจน์ความเพื่องฟูความเจริญทางประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรม ของพุทธศาสนิกชนชาวลาว ตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน แสดงให้เห็นว่า ประเพณีนั้นได้ฝังรากลึกลงไปจิตใจของชาวพุทธลาว จนแทรกซึมเข้าถึงจิตใจของสมาชิกในสังคม อีกทั้งเป็นการปลูกฝังคติความเชื่อการดำเนินชีวิตตามประเพณีฮีต ๑๒ ให้แก่ลูกหลานเยาวชนได้สืบทอดและดำรงไว้ต่อไป

๔.๒ แนวทางการดำเนินชีวิตของชาวพุทธลาวในเมืองปากเซ

ฮีต ๑๒ นอกจากเป็นประเพณีอันดีงามที่คนลาวชาวพุทธปฏิบัติกันมาเป็นเวลา ยาวนานมาแล้วหลักการและ คำสอนในฮีต ๑๒นั้นก็เป็แนวทางในการดำเนินชีวิตในการประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันเช่น หลักการทำความดี ละความเชื่อ สร้างความสมัครสมานสามัคคีเป็นต้น ซึ่งตรงกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาดังจะยกตัวอย่างให้เห็นดังนี้

การดำเนินชีวิตของชาวพุทธลาวในเมืองปากเซ ยังได้ดำเนินไปตามหลักคำสอนของพุทธองค์ โดยมีหลักศีล ๕ ศีล ๘ เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตประจำวันและยังทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาตามโอกาสต่างๆ เช่นวันพระ ๘ ค่ำ ๑๕ ค่ำ ชาวพุทธ ก็ได้ไปทำบุญตักบาตรในอารามใกล้บ้านของตน วันธรรมดาก็ใส่บาตรพระสงฆ์ที่บิณฑบาตร ตามหมู่บ้าน

การทำบุญในพุทธศาสนาของชาวพุทธในเมืองปากเซนั้นมีหลายแบบแตกต่างกันออกไปตามแต่ละพื้นที่ แต่มีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือ เพื่ออุทิศถึงดวงวิญญาณของบุพพการี เพื่อความสุข เพื่อความเจริญของผู้ทำบุญ สิ่งที่สำคัญกว่านั้นคือเพื่ออุปัถม์พระสงฆ์สามเณร หนุนบำรุงพระพุทธศาสนาให้ยาวนาน สืบไป

ส่วนการทำบุญที่เป็นปัจจัยในการหนุนบำรุงพระพุทธศาสนานั้น สามารถจำแนกออกดังนี้

๑. การทำบุญตาม บุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ประการ^๒ คือ

๑) ทานมัย (บุญอันเกิดจากการให้ทาน)

ทานมัย แห่งบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ คือ บุญที่เกิดจากการให้ทาน คือ บุญที่เกิดจากการสละซึ่งทรัพย์ สิ่งของ ความรู้ อวัยวะหรือชีวิตของตนให้แก่ผู้อื่น เพื่อให้ผู้นั้นพ้นจากทุกข์ เมื่อเขาลดหรือพ้นจากทุกข์แล้ว ย่อมยังให้กุศลที่ได้ช่วยเหลือผู้นั้นมาถึงตนด้วยเช่นกัน ประกอบกับจิตขณะให้ทานนั้น ประกอบขึ้นด้วยการละซึ่งความเห็นแก่ตัว ความตระหนี่ถี่เหนียว ย่อมยังผลแห่งจิตที่ละแล้วซึ่งกิเลสนั้น กลายเป็นส่วนบุญมายังตนเช่นกัน

๒) ปัตติทานมัย (บุญอันเกิดจากการอุทิศ และร่วมอุทิศ)

ปัตติทานมัย แห่งบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ คือ บุญที่เกิดจากการตั้งจิตอุทิศส่วนบุญหรือผลกรรมที่ตนได้ทำมาให้แก่ผู้อื่น ผู้ที่มีบุพการี หรือสรรพสิ่งทั้งปวง และยังรวมหมายถึงจิตที่เกิดจากการยินดีที่ผู้อื่นที่ได้ร่วมทำกุศลหรืออุทิศกุศลนั้นๆ จิตที่เต็มเปี่ยมด้วยการตั้งมั่นในการอุทิศนี้ ย่อมมาจากจิตอันบริสุทธิ์ และเป็นจิตที่เกิดจากกุศล ดังนั้น บุญกุศลที่เกิดแต่จิตแห่งการอุทิศนี้จึงยังผลมาสู่ตนด้วยเช่นกัน

๓) ปัตตานุโมทนามัย (บุญอันเกิดจากการอนุโมทนา)

ปัตตานุโมทนามัย คือ บุญที่เกิดจากการตั้งจิตอนุโมทนาต่อความดีที่ผู้อื่นได้กระทำ จิตที่มีจิตอนุโมทนานี้ ย่อมเกิดจากจิตที่บริสุทธิ์ และเห็นชอบกับความดีของผู้อื่น จึงยังจิตให้เกิดแต่ความสงบ และความยินดีในกุศลนั้นๆ กุศลนั้นจึงเกิดแก่ตนด้วยเช่นกัน

หมวดศีล

๔) สीलมัย (บุญอันเกิดจากการรักษาศีล)

สीलมัย คือ บุญที่เกิดจากการรักษาศีล การตั้งมั่นอยู่ในศีล หรือประพฤติดี รู้จักประพฤติตน และควบคุมตนให้อยู่ในความปกติในธรรม เพื่อละซึ่งโทสะ (ความโกรธ) และโลภะ (ความโลภ) ปราศจากการกระทำด้วยกาย และวาจาอันผิดต่อครรลองคลองธรรม

^๒ ๐.๑๓๓๓๓๓ (ไทย) ๒๓/๒๗/๒๖.

๕) อปจายนมัย (บุญอันเกิดจากการอ่อนน้อมถ่อมตน)

อปจายนมัย คือ บุญที่เกิดจากการรู้จักอ่อนน้อมถ่อมตน มีสัมมาคารวะ และความเคารพ ทั้งต่อผู้ใหญ่ หัวหน้า ครูบาอาจารย์ บิดา-มารดา และผู้ทรงศีลทั้งปวง ซึ่งเป็นการลดซึ่งฐิติ และความเห็นผิดของตนให้น้อยลง

๖) เวยยาวัจจมัย (บุญอันเกิดจากการชวนชวายนในกิจโดยชอบ)

เวยยาวัจจมัย คือ บุญที่เกิดจากความเพียรในการแสวงหาประโยชน์แก่ตน และผู้อื่น โดยชอบ ด้วยการดำเนินชีวิตหรือการประกอบอาชีพโดยสุจริต และตามทำนองคลองธรรม

หมวดภาวนา

๗) ภาวนามัย (บุญอันเกิดจากการเจริญภาวนา)

ภาวนามัย คือ บุญที่เกิดจากการภาวนาจิตหรือขัดเกลาจิตให้มีสมาธิ ให้มีความสงบ และละซึ่งกิเลสแห่งโมหะ (ความหลง) ทั้งหลาย พร้อมส่งเสริมให้จิตของตนให้ตั้งมั่นอยู่ในคลองธรรม ทั้งในปัจจุบัน และอนาคต

๘) ธัมมัสสวนมัย (บุญอันเกิดจากการฟังธรรม)

ธัมมัสสวนมัย คือ บุญที่เกิดจากการรับฟังธรรม อันก่อให้เกิดปัญญา และทางรู้แจ้ง แก่ตน ยังตนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมอันงาม สามารถละหรือลดซึ่งกิเลสทั้งปวง

๙) ธรรมะเทศนามัย (บุญอันเกิดจากการแสดงธรรม)

ธรรมะเทศนามัย คือ บุญที่เกิดจากการแสดงหรือการสอนธรรมให้แก่ผู้อื่น สามารถเจริญธรรมนี้ทั้งที่เป็นสงฆ์หรือฆราวาส สงฆ์แสดงธรรมแก่ปุถุชนผู้รักาศิล ๕ และศีล ๘ ฆราวาสแสดงหรือสอนธรรมแก่ผู้เยาว์ ทั้งนักเรียนหรือลูกหลานของตน ธรรมที่แสดงนั้น ย่อมส่งผลให้ผู้ฟังรู้แจ้ง หรือเข้าใจในธรรม และพร้อมที่จะบรรลुซึ่งความทุกข์ได้ ผู้ที่แสดงธรรมนั้น ย่อมได้รับผลบุญที่ยังให้ผู้อื่นพ้นจากทุกข์

๑๐) ทิฏฐุชกรรม (บุญอันเกิดจากการทำความเห็นให้ตรง)

ทิฏฐุชกรรม คือ บุญที่เกิดจากการรู้จักคิด วิเคราะห์ด้วยจิตอันเป็นกุศล จิตเห็นพ้องในธรรม ภายใต้พื้นฐานของเหตุ และผลที่เป็นจริง

จากการกล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การดำเนินชีวิตของชาวพุทธลาวในเมืองปากเซ ยังได้ดำเนินไปตามหลักคำสอนของพุทธองค์ โดยมีหลักศีล ๕ ศีล ๘ การทำบุญตาม บุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ประการ เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตและได้ทำบุญตักบาตรแด่พระภิกษุสงฆ์ในตอนเช้า ร่วมกันทำบุญตามโอกาสต่างๆในหมู่บ้านของตน เช่น การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ทำบุญเนื่องในวันธรรมสวนะ(วันพระ) สิ่งที่สำคัญกว่านั้นคือเพื่ออุปถัมภ์พระสงฆ์สามเณร ในส่วนภัตตาหารเช้าและเพล ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้ยาวนาน สืบไป

๒. ชาวพุทธจะต้องดำเนินชีวิตที่ดั่งาม และรวมสร้างสรรค์สังคมให้เจริญมั่นคง ตามหลักวินัยของคฤหัสถ์ ควรเว้นความชั่ว ๑๔^๗ ประการ

ก. เวณกรรมกิเลส (บาปกรรมที่ทำให้ชีวิตมัวหมอง) ๔ คือ

๑) ไม่ทำร้ายร่างกายทำลายชีวิต (เวณปาณาติบาต)

เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการฆ่า การเบียดเบียน การทำร้ายร่างกายคนและสัตว์แล้วมีจิตใจประกอบด้วยเมตตากรุณา มีความปรารถนาดี และสงสารเห็นอกเห็นใจผู้อื่นสัตว์อื่น

๒) ไม่ลักทรัพย์ละเมิดกรรมสิทธิ์(เวณอทินนาทาน)

เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ด้วยอาการแห่งขโมยหรือโจร อันได้แก่ ลัก ฉก ชิง วังราว ชูกรรโชก ชูเชื้อ ปล้น จี้ ตู ฉ้อโกง หลอก ลวง ปลอม ตระบัดเบียดบัง สับเปลี่ยน ลักลอบ ยักยอก และรับสินบน แล้วเป็นผู้มีความขยันประกอบสัมมาชีพ บริจาคทาน และเคารพในกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของผู้อื่น

๓) ไม่ประพฤติดิตทางเพศ (เวณกาเมสุมิฉจาร)

เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการประพฤติดิตในกามทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงไม่ใช่เฉพาะ ห้ามแต่ร่วมสังวาสเท่านั้น แม้แต่การเคล้าคลึง การพูดเกี้ยวพาราสี หรือการแสดงอาการปฏิพัทธ์แม้แต่ด้วยสายตาเนตรสบนตร เป็นต้น

๔) ไม่พูดเท็จโกหกหลอกลวง (เวณมุสาวาท)

เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการพูดเท็จ อันได้แก่คำปด ทวนสาบาน ทำเล่ห์กระเท่ห์มารยา ทำกิเลส เสริมความสามัคคีคำพูดเสียดแทง สับปลับ ผิดสัญญา เสียสัตย์ และคินคำ แล้ว เป็นผู้รักสัจจะจะพูดแต่คำสัตย์จริงด้วยความจริงใจและปรารถนาดี มุ่งหวังดีต่อผู้ฟัง

ข. เวณอคติ(ความลำเอียง/ประพฤติดิตลาธรรม) ๔ คือ

๑. ไม่ลำเอียงเพราะชอบ (เวณฉันทาคติ)

แปลว่า ลำเอียงเพราะรักใคร่กัน หรือเพราะชอบพอกัน เช่นการตัดสินคดีคืออิกรณพิพาทต่างๆ กิติ การแบ่งปันสิ่งของกิติ การพิจารณาให้ยศหรือรางวัลกิติ ด้วยอำนาจความพอใจรักใคร่กัน โดยตัดสินให้ผู้ที่ชอบพอกันเป็นผู้ชนะทั้งๆ ที่ไม่ควรชนะ ให้สิ่งของที่ดี ให้ยศหรือรางวัลแก่คนที่ชอบพอกันทั้งๆ ที่ไม่ควรจะได้ ซึ่งเป็นการไม่ยุติธรรมประการหนึ่ง

๒. ไม่ลำเอียงเพราะชัง (เวณโทษาคติ)

แปลว่า ลำเอียงเพราะไม่ชอบกัน หรือเพราะโกรธกันเกลียดกัน ชังกัน เช่นการตัดสินคดีด้วยอำนาจความโกรธเกลียดชัง โดยให้ผู้โกรธกันนั้น เป็นผู้แพ้ทั้งๆ ที่ไม่ควรแพ้ ให้ของที่

^๗ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **ธรรมานุญชีวิต พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดั่งาม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, มกราคม ๒๕๕๒), หน้า ๑-๒.

เลวแก่ผู้ที่ตนเกลียดชังทั้งๆ ที่เขาควรจะได้ของดี ไม่ให้ยศหรือรางวัลแก่ผู้ที่ไม่ชอบกันทั้งๆ ที่เขาควรได้ ซึ่งเป็นการไม่ยุติธรรมประการหนึ่ง

๓. ไม่ลำเอียงเพราะเขลา (เวนโมหาคติ)

แปลว่า ลำเอียงเพราะเขลา หรือเพราะความโง่หลงมกมาย ไม่พิจารณาให้ถ่องแท้ว่า อย่างไรถูก อย่างไรผิด อย่างไรควรอย่างไรไม่ควร เช่นเมื่อได้รับคำฟ้องแล้ว ยังไม่ทันได้สอบสวนให้รอบคอบ ก็ด่วนตัดสินผิดไม่ถูกต้อง ไม่พอดีตามที่ควร นี่จัดเป็นการไม่ยุติธรรมประการหนึ่ง

๔. ไม่ลำเอียงเพราะขลาด (เวนภยากติ)

แปลว่า ลำเอียงเพราะกลัวหรือเพราะเกรงใจ เช่นผู้มีอำนาจทำผิด ผู้พิพากษา ไม่กล้าตัดสินลงโทษเพราะกลัวเขาจะทำร้ายตอบ หรือผู้น้อยที่อยู่ในความปกครองทำผิด ผู้ปกครองไม่กล้าลงโทษเพราะเกรงจะขาดเมตตากรุณา หรือกลัวว่าเขาจะเดือดร้อน นี่จัดเป็นการไม่ยุติธรรมประการหนึ่ง

ค. เวนอบายมุข (ช่องทางเสื่อมทรัพย์อัชชีวิต) ๖ คือ หลักคำสอนที่จัดอยู่ในสมุทัย (ธรรมที่ควรละ) หมายถึง หนทางหรือช่องทางแห่งความเสื่อมและความพินาศของทรัพย์สมบัติและตนเอง พระพุทธศาสนาได้แสดงหนทางแห่งความเสื่อมและความพินาศไว้ ๖ ประการ เรียกว่า อบายมุข ๖ ได้แก่

๑. การชอบเที่ยวกลางคืน หมายถึง การเที่ยวขับ บาร์ หรือสถานที่เรีงรรมณ์อื่นๆ ในเวลาวิกาล หรือเวลากลางคืน การชอบเที่ยวกลางคืนมีโทษดังนี้

- ๑) ทำให้เกิดโรคต่างๆ
- ๒) ทำให้ครอบครัวเดือดร้อน ขาดความอบอุ่น
- ๓) สิ้นเปลืองเงินทอง
- ๔) มักถูกใส่ความว่าเป็นคนร้ายหรือร่วมมือกับคนร้าย
- ๕) ไม่มีใครไว้วางใจ
- ๖) ได้รับความลำบาก

๒. การชอบเที่ยวดูการละเล่น หมายถึง มีการละเล่นอะไร ที่ไหน เป็นต้องไปดูทุกครั้ง ดูอย่างพราหมณ์ เกินความจำเป็น มีโทษต่างๆดังนี้

- ๑) รำที่ไหน ไปที่นั่น
- ๒) ขับร้องที่ไหน ไปที่นั่น
- ๓) ประโคมที่ไหน ไปที่นั่น
- ๔) เสภาที่ไหน ไปที่นั่น
- ๕) เพลงที่ไหน ไปที่นั่น
- ๖) เถิดเทิงที่ไหน ไปที่นั่น

สุดท้ายจะกลายเป็นคนหมกหมุ่นแต่เรื่องประเพณีนี้

๓. การเป็นนักเลงสุรา หมายถึง การติดสุราและของมีเมาต่างๆ ผู้ที่ติดสิ่งเหล่านี้จะต้องดื่มและเสพเป็นประจำ ถือว่าเป็นภัยร้ายแรง เท่ากับตกนรกทั้งเป็น การเป็นนักเลงสุรา มีโทษดังนี้

๑) ทำให้เสียทรัพย์สิน
๒) ทำให้เสียสุขภาพและเป็นบ่อเกิดของโรคต่างๆ เช่น มะเร็งตับ พืชสุราเรื้อรัง เป็นต้น

- ๓) ทำให้เกิดการทะเลาะวิวาท เพราะคุมสติไม่อยู่
- ๔) ทำให้เสียชื่อเสียงและได้รับคำติเตียน
- ๕) ทำให้ความละเอียดที่มีในตัวลดลง
- ๖) บั่นทอนสติปัญญาให้เสื่อมลง
- ๗) ทำให้เกิดอุบัติเหตุจนถึงขั้นเสียชีวิต

โทษของการเป็นนักเลงสุราข้อสุดท้ายนี้ มักจะพบเห็นบ่อยตามท้องถนน เพราะการเมาแล้วขับ และทั้งที่หลับใน ดังนั้นคนที่ติดสุราอยู่ควรเลิกละสิ่งเหล่านี้เสียเพื่อตนเองและผู้อื่น

๔. การเป็นนักเลงการพนัน หมายถึง การชอบเล่นการพนันจนต่อมิได้เสีย เช่น เล่นไพ่ เล่นหวย จนถึงขั้นที่เรียกว่า ฝืนพนันเข้าสิง การเป็นนักเลงการพนันมีโทษดังนี้

- ๑) เป็นหนทางของการก่อเวรชิงกันและกัน
- ๒) ทำให้เสียทรัพย์สิน
- ๓) ไม่มีใครไว้วางใจ
- ๔) ไม่มีใครอยากคบค้าสมาคมด้วย
- ๕) ไม่มีใครอยากแต่งงานด้วย
- ๖) ทำให้เป็นคนลุ่มหลง เล่นแล้วไม่หยุด

มีคนกล่าวไว้ว่า ไพ่หมั ๑๐ ครั้งยังไม่เท่าเล่นการพนันครั้งเดียว ไพ่หมัยังเหลือที่ดิน เล่นการพนันไม่เหลืออะไรเลย เพราะเอาที่ดินไปพนัน แล้วเสีย หยุดการกระทำนี้ เพราะมันไม่ทำให้ใครรวยขึ้นมาได้

๕. การเกียจคร้านทำงาน หมายถึง การไม่ขยันทำงานตามเวลาและหน้าที่รับผิดชอบ ปล่อยการงานให้ค้างค้ำ เหมือน ดินพอกทางหมู คนเกียจคร้านการงาน ได้ชื่อว่าเป็น คนไม่เอาไหน จะได้รับโทษดังนี้

- ๑) หาความเจริญรุ่งเรืองไม่ได้
- ๒) ย่อมเสียประโยชน์ของตนไปอย่างน่าเสียดาย
- ๓) ทรัพย์สินเงินทองใหม่ก็ไม่เกิด ที่มีอยู่ก็มีแต่จะหมดไป

๔) เป็นคนที่หมดค่าของความเป็นคน ทั้งนี้เพราะ ค่าของคนอยู่ที่ผลของงาน

๖. การคบคนชั่วเป็นมิตร หมายถึง การร่วมกิน ร่วมนอน ร่วมเที่ยว ร่วมพวกหรือไปหาอยู่กับคนชั่ว ผู้ที่คบคนชั่วมิตรจึงเป็นผู้ที่ไม่มีใครง่ายใจคบค้าสมาคมด้วย อีกทั้งอาจจะนำความเดือดร้อนอื่น ๆ มาสู่ตนเองและครอบครัวได้

จากการกล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า หลักการดำเนินชีวิตของชาวพุทธนั้นควรดำเนินตามหลักธรรมเว้นจากความชั่ว ๑๔ ประการบุคคลใดที่ติดอยู่ในนั้นเราควรออกห่างเพราะจะทำให้เราเดือดร้อนไปกับเขาด้วยในวันข้างหน้าเพื่อป้องกันภัยที่ยังมาไม่ถึงเราควรออกห่างจากบุคคลเหล่านี้ ดังนั้น การเลือกคบใครเป็นมิตร เราต้องพยายามหลีกเลี่ยงการคบคนชั่ว ๖ ประเภท ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

๔.๓ คุณค่าของประเพณีฮีต ๑๒ ที่มีต่อการดำเนินชีวิตของชาวลาวในเมืองปากเซ

ประเพณี เป็นกิจกรรมที่มีการปฏิบัติสืบเนื่องกันมา เป็นเอกลักษณ์และมีความสำคัญต่อสังคม เช่น การแต่งกาย ภาษา วัฒนธรรม ศาสนา ศิลปกรรม กฎหมาย คุณธรรม และ ความเชื่อ อันเป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรมของสังคมเชื้อชาติต่างๆ กลายเป็นประเพณีประจำชาติและถ่ายทอดกันมาโดยลำดับหากประเพณีนั้นดีอยู่แล้วก็รักษาไว้เป็นวัฒนธรรมประจำชาติหากไม่ดีก็ควรแก้ไขเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเทศะ ประเพณีล้วนได้รับอิทธิพลมาจากสิ่งแวดล้อมภายนอกที่เข้าสู่สังคมรับเอาแบบปฏิบัติที่หลากหลายเข้ามาผสมผสานในการดำเนินชีวิตประเพณีจึงเรียกได้ว่าเป็นวิถีแห่งการดำเนินชีวิตของคนในสังคม โดยเฉพาะศาสนาซึ่งมีอิทธิพลต่อประเพณีของชาวลาวมากที่สุดว่าอารามต่างๆ ได้สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมชาวลาวและชี้ให้เห็นความสำคัญในการบำรุงพระพุทธศาสนาด้วยศิลปกรรมที่งดงามเพื่อใช้ในพิธีกรรมทางศาสนาตั้งแต่โบราณกาล

ดังนั้นผู้วิจัยจึงแบ่งคุณค่าของประเพณีฮีต ๑๒ ที่มีต่อการดำเนินชีวิตของชาวลาวในเมืองปากเซ ออกเป็นด้านต่างๆ ๓ ด้าน คือ

๔.๓.๑ คุณค่าทางด้านคติความเชื่อ

๑) ความเชื่อในเรื่องกรรม

ความเชื่อ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของคนในอดีตที่สืบทอดต่อกันมามีผลต่อพฤติกรรม การแสดงออกของบุคคลหรือกลุ่มชนโดยไม่คำนึงเหตุผลความเชื่อจะมีลักษณะสอดคล้องกับสภาพสิ่งแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่น^๔ ความเชื่อเป็นสิ่งเหนือความนึกคิดของมนุษย์ และ มีความสัมพันธ์กับ

^๔ สัมภาษณ์ พระอาจารย์สุวรรณ จันทราช, ประธานองค์การพระพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว แขวงจำปาสัก, เมื่อวันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

พฤติกรรมที่แสดงออก ศรัทธาหรือความเชื่อจะเป็นแรงดลใจ ใ้มนุษย์มีพฤติกรรมต่างๆ อันจะนำไปสู่เป้าหมายที่วางไว้

สอดคล้องกับพระอาจารย์ มหามนทนน อคควณโณ ได้ให้สัมภาษณ์เพิ่มเติมไว้ว่า ศรัทธาหรือความเชื่อ มีคุณค่าต่อการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคลและสังคม ความเชื่อในเรื่องกรรมนั้นเป็นความเชื่อที่ว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” ตามหลักพระพุทธศาสนาที่เชื่อว่า เมื่อบุคคลทำกรรมใดไว้ ไม่ว่าจะเป็นกรรมนั้นจะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่ว ผลของกรรมนั้นย่อมตอบสนองบุคคลนั้นไม่ยกเว้น ไม่มีทางหลีกเลี่ยงหรือลบล้างผลของกรรมนั้นได้ และไม่สามารถที่จะให้คนอื่นรับผลกรรมนั้นแทนด้วย^๕

สอดคล้องกับพ่อใหญ่จารย์ลอน พาวงสัก ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า ความเชื่อในการทำกรรมดีหรือกรรมดีนั้นเรามีความเชื่ออยู่แล้วว่า เราทำดีก็ต้องได้ดีถึงแม้ว่าวันนี้ยังไม่ปรากฏผลแต่วันข้างหน้าอาจจะส่งผลให้เราได้ไม่มีใครรู้แต่ที่รู้คือเราได้ทำสิ่งที่ดีต่อตนเองไปแล้ว^๖

ดังปรากฏให้เห็นในประเพณีบุญเดือน ๙ บุญข้าวประดับดิน ผู้ที่กระทำความผิดนั้นจะต้องได้รับผลกรรมนั้นในประเพณีบุญเดือน ๙ บุญข้าวประดับดิน โดยปรารภถึงญาติของพระเจ้าพิมพิสาร ได้ยกยอกเงินวัด ของสงฆ์ต่างๆ ไปเป็นของตนเอง ในสมัยพระกัสสปะพุทธเจ้า พวกอดีตญาติของพระเจ้าพิมพิสารเหล่านั้น ครั้นตายไปแล้วได้ไปเกิดเป็นเปรตในนรกตลอดพุทธันดร เมื่อพระเจ้าพิมพิสารถวายทานแด่พระสมณะโคตมพุทธเจ้าในภัทระกัปนี้ ก็ไม่ได้กรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลไปให้แก่พวกญาติเหล่านั้นพอตกกลางคืน พวกเปรตญาติของพระเจ้าพิมพิสารเหล่านั้น ได้มาส่งเสียงร้องอันโหยหวนและแสดงรูปร่างน่ากลัวให้แก่พระเจ้าพิมพิสารได้ยินและเห็น พอเช้าวันรุ่งขึ้นได้เสด็จไปถามพระพุทเจ้า พระพุทองค์ทรงเล่าเรื่องราวที่เป็นมูลเหตุให้พระเจ้าพิมพิสารได้ทรงทราบ พระเจ้าพิมพิสารได้ทำบุญถวายทานอีก แล้วทรงอุทิศส่วนกุศลไปให้ พวกญาติที่ตายไปแล้วได้รับส่วนกุศลแล้วได้มาแสดงตนให้พระเจ้าพิมพิสารเห็นและทราบว่า ทุกข์ที่พวกญาติได้รับนั้นทุเลาเบาบางลงแล้ว เพราะการอุทิศส่วนกุศลของพระองค์

ชาวเมืองปากเซยังมีความเชื่อกันว่า ในการทำบุญข้าวประดับดินก็เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับญาติที่ตายไปแล้ว อีกอย่างก็เป็นการแสดงถึงความกตัญญูต่อผู้วายชน ถือเป็นประเพณีที่จะต้องทำกันทุกๆ ปีมิได้ขาดเพื่อเชื่อกันว่าญาติพี่น้องของตนที่ตายไปแล้วหลังเที่ยงคืนญาติของตนจะมารับส่วนบุญหรือ มารับเอาเข้าน้ำอาหารที่ตนทำวางไว้ตามกำแพงวัดหรือตามวัดในการนี้ โดยได้กำหนดเอาวันแรม ๑๕ ค่ำ เดือนเก้า เป็นเกณฑ์หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "บุญเดือนเก้าดับ"^๗

^๕ สัมภาษณ์ พระมหามนทนน อคควณโณ, หัวหน้ากรรมการเผยแผ่ ประจำแขวงจำปาสัก, เมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

^๖ สัมภาษณ์ พ่อใหญ่จารย์ลอน พาวงสัก, มัคคทายก บ้านโนนสว่าง, เมืองปากเซ, แขวงจำปาสัก, เมื่อวันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^๗ สัมภาษณ์ นายพูนเงิน บัวศรี, รองหัวหน้าแผนกแถลงข่าวและวัฒนธรรม แขวงจำปาสัก, เมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

ประเพณีฮิต ๑๒ ได้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยในเรื่อง ของการทำความดี เพราะเชื่อว่าทำแล้วจะ อยู่เย็นเป็นสุข เป็นคติปัญญาความเชื่อเรื่องผี ความกตัญญูรู้คุณบรรพบุรุษ หรือญาติพี่น้องที่ได้ ล่วงลับไปแล้วจะได้รับส่วนบุญที่ตนได้ทำแล้วในวันนี้ เพราะฉะนั้นความเชื่อเหล่านี้ได้สืบทอดกันมาสู่ ลูกหลานที่เกิดภายหลัง เพื่อให้คนรุ่นหลังนั้นได้ระลึกถึงบรรพบุรุษของตนและก็เป็นการเตือนใจไว้ว่า เมื่อถึงการนี้อย่าลืมทำบุญอุทิศส่วนบุญไปให้ ญาติผู้ที่ยาตายไปแล้ว เพราะเมื่อทำแล้วเกิดความสุขใจ ครอบครัวยุ่เย็นเป็นสุข และถูกตามประเพณีอีกด้วย

จากการกล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า การสอนเรื่องกรรมที่ปรากฏในประเพณีฮิต ๑๒ นั้น มีความพยายามจะสอนให้ทำดี หลีกหนีความชั่ว เพราะหลักธรรมเป็นตัวการให้เกิดกรรมวิบาก กรรมวิบากที่เกิดจากกรรมดี กรรมชั่วย่อมทำให้เจ้าของกรรมเป็นทุกข์เดือดร้อน ทั้งกายและใจ ทั้งโลก นี้และ โลกหน้า กฎแห่งกรรม ทั้งหมดล้วนเป็นกฎธรรมชาติของกรรมในพระพุทธศาสนาที่มีการให้ผล ที่แน่นอนตายตัว ไม่มีข้อยกเว้นและจึงเป็นกฎศีลธรรม ที่ดูแลควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์และให้ผล มนุษย์ทุกคนต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตน

๒) ความเชื่อในสังสารวัฏ

คำว่า สงสาร แปลว่า การเวียนว่ายตายเกิด ส่วนคำว่า วัฏฏะ แปลว่า วง, วงเวียน, วงกลม, การวงเวียน สังสารวัฏ หมายถึงวงวนแห่งสงสารคือ ท่องเที่ยวเวียนว่ายตายเกิดอยู่ ซ้ำแล้วซ้ำ เล่า^๔ สอดคล้องกับ พระอาจารย์ บุญปอน ศิริบุญโญ ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า การที่มีชีวิตโดยเฉพาะ อย่างมนุษย์เวียนว่ายตายเกิดโดยเกิดแล้วตาย ตายแล้วเกิดใหม่ แล้วตายอีก แล้วเกิดใหม่อีก วงเวียน อยู่อย่างนี้ไม่มีวันจบสิ้นนั้นคือการท่องเที่ยวเป็นวงกลม หรือสังสารวัฏฏ์ ที่เรียกว่า การท่องเที่ยวไปก็ เพราะว่ามีชีวิตอยู่ เปรียบเหมือนการเดินทาง^๕ นับตั้งแต่การปฏิสนธิในครรภ์มารดาจนกระทั่งออกมา สู่โลกภายนอกภาวะทางกายและทางจิตของมนุษย์ไม่เคยหยุดอยู่กับที่ แต่ก้าวไปข้างหน้าทุกขณะ จนถึงวาระสุดท้ายของชีวิตนี้ก็ผ่านภพนี้ไปสู่ภพอื่น เมื่อสิ้นสุดชีวิตในภพอื่นก็ผ่านไปสู่ภพอื่นต่อไปและ ต่อไปไม่สิ้นสุด

ในส่วนประเพณีฮิต๑๒ มีส่วนช่วยในความเชื่อในสังสารวัฏ คือ ช่วยให้เรานั้นได้คิด ก่อนที่ เราคิดจะทำชั่วนั้นควรคิดทบทวนให้ดีกว่าก่อน ดังตัวอย่าง ในเรื่องของประเพณีบุญเดือน ๙ ว่าด้วยเรื่อง บุญข้าวประดับดิน มีเรื่องราวเกี่ยวกับญาติของพระเจ้าพิมพิสาร ได้ยักยอกเอาเงินของวัดในยามมีชีวิต อยู่ครั้งเมื่อตายไปแล้ว ก็ยังไม่ได้ไปเกิด เพราะเศษกรรมที่ได้กระทำไว้ เพราะฉะนั้นถึงแม้เป็นเศษ กรรมที่คิดว่าเป็นเพียงเล็กน้อยยังสามารถส่งผลให้ได้ถึงเพียงนี้ ประเพณีบุญเดือน ๙ ก็จะเป็นสื่อกลาง แสดงให้เห็นว่าคุณค่าของการทำความดี ยังมีอยู่ และ ความชั่วที่เราได้ทำไว้ก็จะปรากฏแก่เราเช่นกัน

^๔ วศิน อินทสระ, สวรรค์ นรก บุญ บาป ในพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๕๐), หน้า ๖๕.

^๕ สัมภาษณ์ พระอาจารย์บุญปอน ศิริบุญโญ, กรรมการศูนย์กลางองค์การพระพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว, พระนักเผยแผ่ประจำเมืองปากเซ แขวงจำปาสัก, เมื่อวันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

จากการกล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าสังสารวัฏมีความสัมพันธ์กับหลักกรรมเพราะกรรมในพระพุทธศาสนาจะเป็นไปไม่ได้ ถ้าไม่มีการเกิดใหม่หรือการเวียนว่ายตายเกิด เพราะมีปัญหาชีวิตหลายอย่างที่ไม่อาจเข้าใจได้ ถ้าปราศจากการเวียนว่ายตายเกิด หรือที่เรียกว่าสังสารวัฏ เช่นเรื่องปัญหาเรื่องคนดี บางคนมีชีวิตอยู่อย่างทุกข์ทรมานและคนชั่วบางคนมีชีวิตอยู่อย่างสุขสำราญเป็นต้น

๔.๓.๒ คุณค่าทางด้านหลักกรรม

ประเพณีอิติ ๑๒ นอกจากจะเป็นประเพณีอันดีงามแล้วยังได้มีหลักกรรมในการดำเนินชีวิตเป็นหลักกรรมที่เป็นหลักแนวทาง หรือแบบอย่างการดำเนินชีวิตเพื่อให้เกิดความมั่นคงในชีวิต ฉะนั้นคตินี้จึงมีความจำเป็นในฐานะที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ^{๑๐} เพื่อให้เกิดการยึดมั่นในการปฏิบัติที่ถูกต้องอันจะส่งผลต่อความสุขความเจริญในชีวิตไปในภายภาคหน้า และมีคุณค่าทางด้านครองเรือน และ คุณค่าทางด้านความมั่นคงครอบครัว ตามลำดับดังนี้

๑) คุณค่าทางด้านครองเรือน

การครองเรือนเป็นเรื่องของชีวิตครอบครัวนับว่าเป็นสถาบันแรกของสังคมมีบทบาทในการเลี้ยงดูสมาชิกที่เกิดขึ้นให้มีชีวิตรอด ครอบครัวหมายถึง กลุ่มบุคคลกลุ่มหนึ่งที่ประกอบไปด้วยบิดามารดาและบุตร ซึ่งอาจสืบสายโลหิต หรือจากการรับเป็นบุตรบุญธรรม การครองเรือนเป็นศิลปะอีกแบบหนึ่งที่มีความงดงามของชีวิตมนุษย์ พระพุทธเจ้าทรงมีหลักกรรมเกี่ยวกับการครองเรือน ครองตน ครองคน ครองงาน และครองสุข^{๑๑} เช่น หลักสมชีวิตาธรรม ๔ หลักพรหมวิหาร ๔ หลักฆราวาสธรรม ๔ หลักสังคหวัตถุ ๔ หลักกุลจิรัฏฐิติธรรม ๔ และ ทิศ ๔ เป็นต้น การสร้างความสุขและการครองความสุขจึงเป็นเรื่องสำคัญในการครองเรือน การสร้างและการครองความสุขตามหลักพระพุทธศาสนา เรียกว่า ความสุขของคฤหัสถ์ หรือ ชาวบ้านทั่วไป มี ๔ อย่างคือ^{๑๒}

๑. อติสุข หมายถึง สุขเกิดจากความมีทรัพย์ คือความภาคภูมิใจ เอิบอิ่มใจ ว่าแต่มีโภคทรัพย์ที่ได้มาด้วยน้ำพักน้ำแรงความขยันหมั่นเพียรของตนและโดยชอบธรรม

๒. โภคสุข คือ สุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์ คือความภูมิใจ เอิบอิ่มใจว่าตนได้ใช้ทรัพย์ที่ได้มาโดยชอบนั้น เลี้ยงชีพ เลี้ยงผู้ควรเลี้ยง และบำเพ็ญประโยชน์ให้แก่สาธารณะ

๓. อนนสุข ได้แก่ สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้ คือความภูมิใจเอิบอิ่มใจว่า ตนไม่มีหนี้สินติดค้างใคร

^{๑๐} สัมภาษณ์ นายอุ้นหล้า บุบผางค์, อาจารย์สอนประจำ ที่วิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก, เมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

^{๑๑} สัมภาษณ์ พระอาจารย์อุดมศักดิ์ แก้วพันธวงศ์, รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก ฝ่ายวิชาการพระนักวิชาการประจำเมืองปากเซ, เมื่อวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

^{๑๒} พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๙๓.

๔. อนวัชสุข หมายถึงสุขเกิดจากความประพาสไม่มีโทษ คือความภูมิใจ ในตนเองว่า มีความประพาสสุจริต ไม่บกพร่องเสียหาย ใครๆ ดิเตือน ไม่ได้ทั้งกายวาจาใจ

ประเพณีอิติ ๑๒ นั้นมีส่วนร่วมช่วยเรื่องของการสามัคคีกันในกลุ่มซึ่งก็รวมไปถึงคนในครอบครัวที่อยู่ในชุมชนนั้นด้วยประเพณีนั้นเป็นส่วนช่วยให้คนในครอบครัวนั้นอยู่ในกรอบศีลธรรมไม่ไปผิดบ้านพาลเมืองซึ่งเป็นผลดีต่อตนและครอบครัวเมื่อสิ่งเหล่านี้อยู่ด้วยก็เอาหลักธรรมมาช่วยให้มีชีวิตที่สมบูรณ์เพิ่มขึ้นก็ยิ่งเป็นการดีเพราะจะทำให้ชีวิตที่ดีอยู่แล้วและก็ดำรงอย่างมีความสุข

จากการกล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า หลักธรรมดังกล่าว ล้วนมีความสำคัญในเรื่องของการครองเรือนหากสามีภรรยาได้ปฏิบัติตามหลักธรรมดังกล่าว ย่อมเป็นสามีภรรยาพึงพาได้ เมื่อแต่งงานเป็นสามีภรรยากันเมื่อมีบุตรไม่ว่าบุตรโดยสายโลหิต หรือ บุตรธรรม ย่อมเปลี่ยนสถานภาพเป็นบิดามารดา ครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคม ความเป็นสังคม คือ การแสดงออกต่อกันด้วยความรัก ความเข้าใจ มีกิริยาที่ปฏิบัติต่อกันด้วยความรัก ความช่วยเหลือช่วยให้ความรักความผูกพันผูกพันมั่นคงมากยิ่งขึ้น

๒) คุณค่าด้านความมั่นคงครอบครัว

มนุษย์ทุกคนล้วนมีความปรารถนาในอันที่จะประสบกับความสำเร็จในหน้าที่การงาน ตลอดจนความมั่นคงของครอบครัว ในทางพระพุทธศาสนาท่านได้มีหลักธรรมสำหรับขรรษาสนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อสร้างฐานะและดำรงวงศ์สกุลให้มีความมั่นคงไม่คลอนแคลน การสร้างฐานะและดำรงวงศ์สกุลให้มั่นคง ทางพระพุทธศาสนาได้^๓ ซึ่งมีหลักการอยู่ ๔ ประการ คือ

๑) อุภฐานสัมปทา คือ ความถึงพร้อมด้วยการหา เราควรแสวงหาทรัพย์ด้วยอาชีพที่ไม่เป็นโทษและผิดศีลธรรม นอกจากนี้ในการขยันหานั้นจะต้องขยันอย่างฉลาด ถ้าไม่ฉลาดก็ไม่สามารถนำทรัพย์มาได้

๒) อารักขสัมปทา หมายถึง ความถึงพร้อมด้วยการเก็บรักษา เราควรรักษาทรัพย์ที่เราหามาได้ไม่ควรใช้จ่ายไปแบบฟุ่มเฟือยโดยไม่รู้คุณค่าของทรัพย์ ในการเก็บทรัพย์หรือใช้ทรัพย์นั้น หลักธรรมทางพุทธศาสนาเกี่ยวกับการใช้จ่ายเลี้ยงชีพเป็นชีวิตนั้น ให้แบ่งทรัพย์ที่หามาออกเป็น ๔ ส่วน ดังนี้ “ทั้งลงเหว ใส่ปากกู ให้เขากู ฝังดินไว้ และใช้หนี้เก่า”

-ทั้งลงเหว ๑ ส่วน สำหรับใช้จ่ายบริโภค

-ใส่ปากกู ๑ ส่วน ให้ภรรยาเก็บไว้ยามขาดแคลนป่วยไข้ ได้รักษา

-ให้เขากู ๑ ส่วน ให้เลี้ยงดูบุตรธิดาศึกษาเล่าเรียน

-ใช้หนี้เก่า ๑ ส่วน ใช้บำรุงเลี้ยงดูบุพพการี บิดามารดาญาติพี่น้องและมิตรสหาย

ฝังดินไว้ ๑ ส่วน ทำบุญฝากไว้ในพุทธศาสนา ทำลายมัจฉริยะตระหนี่

^๓ พระครูอมรโพธิสุนทร (จิตตะวงศ์), “ศึกษาพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมคำสอนอีสาน เรื่องย่อสอนหลาน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), หน้า ๙๔-๙๕.

เพราะฉะนั้น หลักอารักขาสัมปทาที่ดีควรมีการแบ่งออกเป็น ๔ ส่วน เพื่อให้การใช้ทรัพย์นั้นเป็นไปในประโยชน์ในชาตินี้และชาติหน้าทั้งต่อตนเองและผู้อื่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด

๓) กัลยาณมิตตตา ได้แก่ ความถึงพร้อมด้วยการคบมิตรที่ดี เราควรเป็นสหายที่ดีมีศีลธรรมไม่เป็นคนอันธพาล ที่จะชักพาให้เราเสียทรัพย์ หากเป็นสถาบันครอบครัวควรตั้งผู้มีศีลให้เป็นหัวหน้าครอบครัว หรือถ้าจะให้ดีคนในครอบครัวจะต้องเป็นคนที่มีศีลตามภาวะของตน ภาวะของฆราวาส หรือคฤหัสถ์อย่างน้อยต้องประกอบด้วยศีล ๕ อันเป็นคุณธรรมขั้นพื้นฐานของมนุษย์

๔) สมชีวิตา หมายถึง ความถึงพร้อมด้วยการประมาณในการใช้จ่าย เราต้องรู้จักจัดแจงทรัพย์ที่หามาได้ไม่ให้ผิดเคืองนัก หรือสุรุ่ยสุร่ายเกินไป รู้จักประมาณในการซื้อหาสิ่งของเท่าที่จำเป็น ซึ่งสิ่งของบางอย่างในการใช้อาจใช้แทนสิ่งของอีกอย่างได้ การซื้อก็จะเป็นการสลับเปลี่ยนทรัพย์โดยใช้เหตุ

การที่จะด้วยกันโดยผาสุกนั้นนอกจากดำรงชีวิตตามฮีตครองประเพณีแล้วยังต้องใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิตอีกด้วยเพราะจะเป็นการเตือนตนตลอดเวลาไม่ให้หลงผิดไปจากครอบครัวของตนเองเพื่อไม่ให้เกิดความประมาทควรมีหลักธรรมควบคู่กันไป^{๑๔}

ในส่วน ของฮีต ๑๒ มีส่วนรวมใน เรื่องคุณธรรม ได้เป็นอย่างดีคือต้องสร้างฐานะของตนให้มีความมั่นคงโดยการหามาด้วยความสุจริต โดยอยู่ในกรอบของฮีตครองประเพณี เพราะในฮีต๑๒ นั้นก็ได้กล่าวในเรื่องของการทำบุญ ซึ่งก็เป็นผลดีอยู่แล้วเมื่อจะเอาหลักธรรมมาปรับใช้ก็ยิ่งเป็นการดี เพราะการทำความดี สิ่งของที่เราจะเอามาทำบุญนั้นต้องเป็นสิ่งของที่หามาได้ด้วยความสามารถไม่ได้เบียดเบียนใครหามาได้ด้วยความสามารถซึ่งในฮีต๑๒ ก็สอนในเรื่องการทำบุญให้ถูกต้องตามครรลองครองธรรมให้ชุมชนคนในเมืองนั้นเป็นคนดี ซึ่งหลักธรรมเหล่านั้นจึงได้มีส่วนสัมพันธ์ช่วยในเรื่องคุณธรรม ซึ่งก็เป็นหลักธรรมในการดำเนินชีวิตที่ดีที่ถูกต้อง

จากการกล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า สถาบันครอบครัวนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตในการใช้จ่ายต่างๆในครอบครัว ต้องมีหลักในการบริหารครอบครัวเพื่อความสุขและความสงบสุข ในพุทธศาสนาพระพุทธองค์ได้นำหลักธรรมสำหรับฆราวาสเพื่อการดำเนินชีวิตในสังคมนั้นก็คือ ความถึงพร้อมด้วยการหา, ความถึงพร้อมด้วยการเก็บรักษา, ความถึงพร้อมด้วยการคบมิตรที่ดี, ความถึงพร้อมด้วยการประมาณในการใช้จ่าย, หลักการเหล่านี้เพื่อการดำเนินชีวิตในครอบครัวให้มีความสุขในสังคม

๓) คุณค่าทางด้านการทำความดี

การทำความดี คือ การไม่เบียดเบียนตัวเอง และไม่เบียดเบียนคนอื่น หรือสิ่งอื่นที่อยู่รอบตัวเรา การไม่เบียดเบียนตัวเองนั้น หมายถึงการทำจิตใจให้สดใส เบิกบาน มีความสุข อิงตามหลัก

^{๑๔} สัมภาษณ์ พระอาจารย์โสพา ปชโชโต ,เจ้าอาวาสวัดโชคชัย, คณะองค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ แขวงจำปาสัก, เมืองปากเซ, แขวงจำปาสัก, เมื่อวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

พระพุทธศาสนา คือ คิิตดี พุติดี ทำดี ส่วนการไม่เบียดเบียนคนอื่นก็คือ คำพูดและการกระทำของเรา ต้องไม่ไปกระทบหรือทำร้ายคนอื่น หรือจำเป็นก็ให้กระทบน้อยที่สุด^{๑๕} นอกจากนั้น ยังสามารถเป็นที่พึ่งพาให้คนทั้งหลายได้อยู่อย่างป็นสุข ในขณะที่เดียวกันก็ช่วยคนอื่นด้วย

ในส่วนของฮิต ๑๒ มีส่วนช่วยในเรื่องการทำความดี เพราะตามหลัก ฮิต ๑๒ ในแต่ละเดือนก็มุ่งเน้นไปที่การเสียสละ การช่วยเหลือแบ่งปันซึ่งกันและกันของคนในสังคม รู้จักรักกันสามัคคีกัน อันจะทำให้สังคมน่าอยู่ประเทศชาติมีความสุขความสงบ และเจริญรุ่งเรือง

จากการกล่าวสามารถสรุปได้ว่า การทำความดีแม้เป็นสิ่งที่ยาก แต่แค่เพียงคนหนึ่งคนทำความดีกันวันละครั้ง โลกนี้ก็มีความดีเกิดขึ้นเป็นพันล้านความดี เพราะฉะนั้นความดีนั้นมิอยู่ในตัวของเราทุกคนดังนั้นเราควรกระทำแต่สิ่งที่ดีในชีวิตเพราะจะพาให้เรามีความสุขในชีวิตมากขึ้น

๔.๓.๓ คุณค่าทางด้านความสามัคคี

คำว่า ความสามัคคี หมายถึง ความพร้อมเพรียงกัน ความปรองดองกัน ความพร้อมเพรียงกันมีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ซึ่งแน่นอนว่า คำสอนในฮิต ๑๒ นั้นมุ่งเน้นไปที่ความรักความสามัคคีของคนในครอบครัว ในชุมชน และในสังคม^{๑๖} ซึ่งนอกจากหลักของฮิต ๑๒ ก็ยังประกอบมีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประกอบเข้ากัน ทำให้กลายเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติของประชาชนชาวเมืองปากเซ

ความสามัคคีเป็นการแสดงออกซึ่งความร่วมมือ ร่วมใจ ร่วมแรงทางกาย ทางวาจา และทางใจ ของผู้คนในสังคม เพื่อก่อให้เกิดความดีงามและผลประโยชน์ที่ทุกคนพึงได้รับอย่างเท่าเทียมกัน แต่ทั้งหมดนี้ก็ล้วนขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัยต่างๆ^{๑๗} เช่น ทศนคติ จาริตประเพณี ศรัทธาความเชื่อมั่น ความสามัคคี ที่จะนำไปสู่ความสงบสุขและความเจริญรุ่งเรืองของชาติ จึงจะสามารถเกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับ นายสมชาย ไตรราช ได้ให้สัมภาษณ์ ไว้ว่า^{๑๘} ความสามัคคีของมวลมนุษย สามารถปฏิบัติได้เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม เพื่อความสงบสุข ความเจริญของโลก มนุษย์ทุกคนร่วมมือกัน มีความสมัครสมานสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการสร้างสรรค์โลกได้ด้วยการปฏิบัติตามหลักพรหมวิหาร ๔ ประการ ได้แก่ เมตตา กรุณา มุติตา และ อุเบกขา เพราะหลักธรรมดังกล่าวนี้

^{๑๕} สัมภาษณ์ พระอาจารย์จํารอง มหาชัย, ครูสอนประจำวิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก, เมื่อวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

^{๑๖} สัมภาษณ์ นายอาจ คำสีแสงจัน, ชาวบ้านโนนสว่าง, เมืองปากเซ, แขวงจำปาสัก, เมื่อวันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

^{๑๗} สัมภาษณ์ พระลัดสะหมี พงศรีดา, รองเจ้าอาวาสวัดโนนสว่าง ครูสอนประจำวิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก, เมื่อวันที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

^{๑๘} สัมภาษณ์ นายสมชาย ไตรราช, ประธานแนวลาสร้างชาติ เมืองปากเซ, เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๖๐.

พระพุทธองค์ทรงสอนไว้เพื่อให้มนุษย์ทุกคนเป็นพระพรหม คือ เป็นผู้สร้างสรรค์อภิลोक โดยไม่ต้องรอให้เทพเจ้าหรืออำนาจวิเศษใดๆมาบันดาลให้

จากการกล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า ความสามัคคีนั้นจัดเป็นหลักธรรมหรือหลักปฏิบัติของสังคมมนุษย์ทั่วโลก เพราะหากชนชาติใดมีความสามัคคีกัน ปัญหาต่างๆ ความขัดแย้งต่างๆ ในสังคมนั้นๆก็จะลดน้อยลง หรือ ไม่มีเลย ความสามัคคีต้องอาศัยความอดทน เสียสละความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน และคิดถึงปัญหาร่วมกันทั้งนี้จะต้องมีการทำงานร่วมกันบ่อยๆความสามัคคีก็จะให้เกิดความรักใคร่กลมเกลียวกันและสามารถปฏิบัติงานทุกงานสำเร็จ

๔.๔ ผลการดำเนินชีวิตตามประเพณีฮีต ๑๒ ของชาวพุทธลาวในเมืองปากเซ

จากการศึกษาพบว่า ประเพณีฮีต ๑๒ มีผลต่อการดำเนินชีวิตของชาวพุทธลาวในเมืองปากเซหลายด้าน ดังนี้

๑) ด้านประเพณี

ประเพณี ฮีต ๑๒ ของชาวลาวนั้นเป็นประเพณีที่ปฏิบัติกันมาแต่สมัยโบราณและได้สืบทอดมาจนถึงปัจจุบันประเพณี ฮีต ๑๒ เป็นเรื่องของความเชื่อที่ผสมผสานกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและเป็นประเพณีพื้นบ้านที่นิยมของชาวลาวเมืองปากเซ เป็นประเพณีที่สมาชิกในสังคมได้มีโอกาสรวมกันชุมนุมกันทำบุญประจำทุกเดือนของรอบปี

ผลที่ได้รับคือชาวพุทธลาวในเมืองปากเซนั้นได้มีโอกาสเข้าวัดใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนา และได้ศึกษาหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์และมีความเข้าใจมากยิ่งขึ้น ทำคนได้มีโอกาสพบปะและได้รู้จักคุ้นเคยกันในชุมชนจะได้มีโอกาสปรึกษาหารือเรื่องต่างๆ รวมทั้งเป็นจารีตให้ทุกคนเสียสละเวลา来ทำงานร่วมกันเมื่อว่างจากงานของตนแล้ว^{๑๙} ดังนั้นการดำเนินชีวิตตามประเพณี ฮีต ๑๒ ก็คือการดำเนินชีวิตตามประเพณี ๑๒ เดือนในรอบปีนั่นเอง เพราะทุกคนในชุมชนจะได้มีโอกาสปรึกษาและวางแผนในเรื่องต่างๆเกี่ยวกับความพร้อมในงานบุญต่อไป

นอกจากนั้น ผลของการปฏิบัติตามประเพณี ฮีต ๑๒ ยังเป็นการจรรโลงไว้ซึ่งจารีตประเพณี วัฒนธรรม การแต่งกาย อันเป็นระเบียบเรียบร้อยที่ประชาชนคนลาว เพื่อเป็นสิ่งที่เราจะยืนยันให้แขกทางไกล เดินทางมาท่องเที่ยวก็จะได้เห็นเป็นที่ประจักษ์ว่าบ้านเมืองของเรายังรักษาไว้ได้ปฏิบัติกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและอนาคตอีกด้วย

๒) ด้านศีลธรรม

ในทางพระพุทธศาสนา มีหลักคำสอนและหลักปฏิบัติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับฮีต ๑๒ ในสังคมและสะท้อนถึง เจตนารมณ์ของพระพุทธศาสนาในด้านความสัมพันธ์ทางสังคมมากที่สุดก็คือ คำ

^{๑๙} สัมภาษณ์ พระอาจารย์คำแก่ง สุปฏิธิโต, หัวหน้าห้องการองค์การพระพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาวเมืองปากเซ, เมื่อวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

ในเรื่องของฮิต๑๒ มีส่วนช่วยในเรื่องของศีลธรรมเพราะในประเพณีฮิต ๑๒ มุ่งเน้นสอนในเรื่องของความสามัคคี ที่มีศีลธรรม ในการดำเนินชีวิตในสังคมช่วยให้เรานั้นอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขโดยอาศัยศีลธรรมที่เรารักษาเอาไว้และเพื่อให้สอดคล้องกับฮิตครองประเพณีที่เราได้รักษา และได้ปฏิบัติกันมายาวนาน

จากการกล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ถ้าชาวพุทธลาว หากไม่ปฏิบัติตามศีลธรรมแล้ว ประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามก็จะเสื่อมสูญ การดำเนินชีวิตของเราก็จะไม่เป็นไปตามครรลองครองธรรมเพราะฉะนั้นเราควรช่วยกันรักษาประเพณีอันดีงามอันเหล่านี้ให้คงอยู่เคียงคู่กับประเทศชาติ บ้านเมืองลาวของเราสืบไป

๔.๕ แนวโน้มการดำเนินชีวิตตามประเพณีฮิต ๑๒

แนวโน้มการดำเนินชีวิตตามประเพณีฮิต ๑๒ และวัฒนธรรมในเมืองปากเซ อาจมีความเป็นไปได้ ๔ ประเด็นดังนี้ ๑)การปรับเปลี่ยนวิถีปฏิบัติให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนไปของสังคม ๒)การขาดผู้นำในการสืบสาน ๓)การรับวัฒนธรรมต่างถิ่นมาเผยแพร่ และ ๔)บทบาทของสมาชิกในครอบครัวที่เปลี่ยนไป

๑) การปรับเปลี่ยนวิถีปฏิบัติให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนไปของสังคม

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม จากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรม ทำให้สังคมที่เคยอยู่กันแบบเรียบง่ายกลับกลายเป็นการดิ้นรนแบบปากกัดตีนถีบเพื่อหาเลี้ยงชีพและครอบครัว ส่งผลให้คนในชุมชนจำนวนไม่น้อยต้องเข้าทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมทั้งในพื้นที่และต่างถิ่น การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนอกจากจะส่งผลต่อการดำเนินชีวิตแล้ว ความเชื่อและหลักปฏิบัติที่ดำรงอยู่คู่วิถีชีวิตอย่างฮิต ๑๒ ที่ชาวบ้านได้ถือปฏิบัติกันมาเป็นเวลาช้านาน ก็ได้รับผลกระทบด้วยเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับ นายอุ้นหล้า บุปผางค์ ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า^{๒๓} ดังจะเห็นได้จากจำนวนคนที่เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาที่มีจำนวนไม่มากนัก หากกิจกรรมนั้นไม่ตรงกับวันหยุดของโรงงาน ซึ่งโดยปกติแล้วจะเป็นวันเสาร์ และวันอาทิตย์ และบางกิจกรรมก็ถูกตัดทอนหรือลดขั้นตอนลง เช่น การทำอาหารคาวหวานเพื่อประกอบพิธีกรรมต่างๆ เกี่ยวกับ ฮิต ๑๒ ก็ค่อย ๆ เลือนหายไป โดยเปลี่ยนเป็นการซื้ออาหารสำเร็จรูปมาทำบุญแทน เช่น ข้าวหลาม กระยาสารท ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จากที่เคยมีเวลาทำกิจกรรมเกี่ยวกับงานบุญต่าง ๆ ร่วมกัน ก็มีเวลาน้อยลงและไม่มีเวลาพาลูกหลานไปร่วมงานประเพณีต่างๆ

^{๒๓} สัมภาษณ์ นายอุ้นหล้า บุปผางค์, อาจารย์สอนประจำวิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก, เมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

๒) การขาดผู้นำในการสืบสาน

ผู้นำในการสืบสานฮิต ๑๒ ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำทางศาสนา มัคทายก หรือบุคคลที่มีความน่าเชื่อถือ แต่ปัญหาที่พบคือ กลุ่มคนเหล่านี้ก็มีหน้าที่อื่นที่ต้องรับผิดชอบ จึงทำให้ไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน และผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ ฮิต ๑๒ บางคนก็อายุมากแล้ว ซึ่งเป็นข้อจำกัดในการถ่ายทอด เนื่องจากต้องอาศัยทั้งความรู้ ความจำและความคล่องตัว เช่น การอธิบายถึงความเป็นมา บทสวดในงานพิธีต่าง ๆ การนำปฏิบัติในพิธีกรรมต่าง ๆ จึงทำให้ขาดการเรียนรู้และฝึกหัดในบางขั้นตอน ส่วนหนุ่มสาวที่สามารถนำกิจกรรมได้ก็อาจขาดความน่าเชื่อถือ เพราะจะต้องสั่งสมทั้งความรู้และประสบการณ์ให้เพียงพอเสียก่อน

ดังนั้นเมื่อขาดผู้นำที่รู้กระบวนการ ขั้นตอน หรือวิธีปฏิบัติที่ถูกต้อง จึงส่งผลให้กิจกรรมบางอย่างของฮิต ๑๒ เปลี่ยนแปลงหรือขาดหายไป ซึ่งสอดคล้องกับ พ่อใหญ่อาจ คำสีแสงจันทร์^{๒๔} ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า ประชาชนไม่รู้แน่ชัดถึงประวัติความเป็นมาของประเพณี ไม่เข้าใจในขั้นตอนการปฏิบัติ เพียงปฏิบัติตามที่บรรพบุรุษถ่ายทอดมา ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะอธิบายถึงความเป็นมา และความสำคัญของฮิต ๑๒ เพื่อให้คนรุ่นหลังได้ตระหนักถึงการรักษาไว้ซึ่งฮิต ๑๒

๓) การรับวัฒนธรรมต่างถิ่นมาเผยแพร่

ฮิต ๑๒ ได้รับอิทธิพลจากกระบวนการทางวัฒนธรรมด้วยเช่นกัน เมื่อคนในชุมชนไปทำงานในชุมชนอื่น เกิดการซึมซับและรับเอาวัฒนธรรมจากชุมชนอื่นมาเผยแพร่ในชุมชนแห่งนี้ ซึ่งส่งผลให้ฮิต ๑๒ ที่เป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมถูกแทนที่ด้วยวัฒนธรรมใหม่ที่คนในชุมชนเห็นว่าทันสมัย จนในที่สุดวัฒนธรรมใหม่ก็ได้รับการยอมรับว่าถูกต้องเหมาะสม นอกจากการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นแล้ว สื่อก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการแพร่กระจายของวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับ นายคำพุต วิมณต์จิตร^{๒๕} ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า ปัจจัยภายนอก ซึ่งได้แก่ปัจจัยด้านสาธารณูปโภค ด้านการแพร่หลายทางวัฒนธรรมใหม่ ด้านการสื่อสารมวลชน เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมทำให้ประเพณีอาจเสื่อมถอยไป

๔) บทบาทของสมาชิกในครอบครัวที่เปลี่ยนไป

สมัยก่อนผู้ชายถือเป็นช้างเท้าหน้า ส่วนผู้หญิงถือเป็นช้างเท้าหลัง กล่าวคือ ถ้าผู้ชายหรือหัวหน้าครอบครัวขาดการเป็นหัวหน้าครอบครัวที่ดี แล้วจะทำให้ฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัวไม่ดีตามไปด้วย ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่าในอดีต คนส่วนใหญ่มีอาชีพ ทำไร่ ทำนา จึงต้องอาศัยกำลังของผู้ชายเป็นหลักในการทำงานหนัก ดังนั้น ครอบครัวจะกินดีอยู่ดีหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับหัวหน้าครอบครัว

^{๒๔} สัมภาษณ์ พ่อใหญ่อาจ คำสีแสงจันทร์, ชาวบ้านบ้านโนนสว่าง, เมืองปากเซ, แขวงจำปาสัก, เมื่อวันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

^{๒๕} สัมภาษณ์ นายคำพุต วิมณต์จิตร, รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก, เมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

นี่คือ เหตุผลในการให้ความเคารพสามีนในสมัยก่อน ซึ่งสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ ของพ่อใหญ่ลอน พาวงสัก มัคทายก บ้านโนนสว่าง ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า^{๒๖} ในปัจจุบันทั้งผู้ชายและผู้หญิงต่างได้รับ โอกาสทางสังคมอย่างเสมอภาค มีสิทธิในการได้รับการศึกษาและการประกอบอาชีพที่เท่าเทียมกัน เพราะฉะนั้นบทบาทของประเพณีฮีต ๑๒ ที่เคยมีผลในการดำเนินชีวิตตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน จึง ถูกลดทอนคุณค่าลง อันเป็นเหตุทำให้ฮีต ๑๒ ในเมืองปากเซนั้นมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ไม่น่า พึงพอใจมากนัก

๔.๖ สรุป

ความเชื่อของคนแต่ละท้องถิ่นเกิดขึ้นจากปัญหาในการดำรงชีวิตประจำวัน เช่นเมื่อถึง คราววิบัติ เกิดโรคภัยไข้เจ็บ เกิดภัยธรรมชาติ ปัญหาเหล่านี้เกิน ชัดความสามารถที่คนธรรมดาจะ แก้ไขได้บันดลให้เป็นไปเช่นนั้น อำนาจนั้นอาจเป็นเทพเจ้า ภูตผีปีศาจ วิญญาณ สัตว์ป่า พระอาทิตย์ พระจันทร์ ดวงดาว ตลอดจนดิน น้ำ ลม ไฟ เป็นต้น

แนวทางการดำเนินชีวิตตามประเพณี ฮีต ๑๒ และก็ได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนา เป็นอย่างดี สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องพิสูจน์ความเพื่องฟูความเจริญทางประเพณี และศิลปะวัฒนธรรม ของชนชาวลาวแต่สมัยโบราณตลอดถึงปัจจุบัน ในการดำเนินชีวิตนั้น ยังได้ดำเนินไปตามหลักคำสอน ของพุทธองค์ โดยมีหลักศีล ๕ ศีล ๘ เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตในการทำบุญนั้นโดยยึดหลักธรรม โดยมีศีล สมาธิ ปัญญา มาปรับใช้ในการให้การดำเนินชีวิตคือ ไม่ประมาท และ ดำเนินชีวิตอยู่ใน ขอบเขตในประเพณีของสังคม นอกจากจะมีการรักษาศีลแล้ว ยังมีการทำบุญให้ทานพร้อม เพื่อขัด เกลาองค์กิเลสที่มีอยู่ในตน และเพื่อป้องกันภัยว่า พระพุทธศาสนาได้เข้าถึงจิตใจของประชาชนได้เป็น อย่างดี และก็ได้แสดงให้เห็นซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของชาวลาวเมืองปากเซ อีกด้วย เมื่อ ตั้งอยู่ในความดีแล้วในตนแล้วคนก็ต้องได้รับความดีจากคนอื่นเช่นเดียวกัน รวมไปถึงสถาบันทาง ครอบครัว เพื่อให้ครอบครัวมีความสุข ชาวพุทธลาวควรนำหลักธรรมสำหรับชาวลาวยุคใหม่เพื่อการ ดำเนินชีวิตในสังคม นั่นก็คือ ความถึงพร้อมด้วยการหา, ความถึงพร้อมด้วยการเก็บรักษา,ความถึง พร้อมด้วยการคบมิตรที่ดี, ความถึงพร้อมด้วยการประมาณในการใช้จ่าย, เพื่อครอบครัวได้รับความ อบอุ่นในสังคม

คุณค่าของประเพณีฮีต๑๒ ที่มีต่อการดำเนินชีวิตของชาวพุทธลาวในเมืองปากเซ ซึ่งมี คุณค่าทางด้านคติความเชื่อ คุณค่าทางด้านหลักธรรม คุณค่าทางด้านความสามัคคี เป็นต้น ประเพณี ฮีต ๑๒ อันเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม ก็คือ ความประพฤติที่คนส่วนรวมถือกันเป็นธรรมเนียมหรือ เป็นระเบียบแบบแผน และปฏิบัติสืบต่อกันมานาน จนลงรูปแบบเดียวกัน ซึ่งประเพณีใดถ้ามีมูลฐาน

^{๒๖} สัมภาษณ์ พ่อใหญ่ลอน พาวงสัก, มัคทายกวัดบ้านโนนสว่าง, เมืองปากเซ, แขวงจำปาสัก, เมื่อวันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๐.

เข้ากับจิตใจและนิสัยของคน และไม่เป็นการเสียหายแล้วคนส่วนใหญ่ยังจะรักษาสืบทอดต่อเนื่องกันต่อไป เพราะถือว่ายังมีประโยชน์ต่อสังคมอยู่ และยังเป็นสัญลักษณ์ หรือบุคลิกลักษณะของชาตินั้นๆ ซึ่งหากชาติใดไม่มีประเพณีของตนสืบต่อมาแต่อดีต เป็นเสมือนสะพานคอยเชื่อมเก่าและใหม่ หรืออดีตและปัจจุบัน

การดำเนินชีวิตตามประเพณีฮิต ๑๒ ของชาวพุทธลาวในเมืองปากเซ ซึ่งแสดงออกหลายด้านคือ ด้านประเพณี คือ ความประพฤติที่ชนหมู่หนึ่งอยู่ในที่แห่งหนึ่งถือเป็นแบบแผนกันมาอย่างเดียวกัน และสืบต่อกันมานาน ซึ่งแสดงถึงประเพณีที่ได้สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น และ เป็นเอกลักษณ์ที่บ่งบอกถึงประเพณีวัฒนธรรมที่เราได้รักษาซึ่งได้ถ่ายทอดจากอดีตจนถึงปัจจุบันซึ่งได้แสดงออกจากการนุ่งถือ การเคารพกราบไหว้ การไปมาหาสู่ซึ่งสิ่งเหล่านี้แสดงถึงประเพณีวัฒนธรรมของชาวพุทธลาวที่ได้รับผลจากการดำเนินชีวิตตามประเพณีฮิต ๑๒ ด้านศีลธรรม คือ การรักษากาย วาจา ใจให้เรียบร้อย ถ้าผู้ใดมีศีล คนผู้นั้นก็จะปกติ คือเป็นคนมีความประพฤติที่ดีงาม ซึ่งก็แสดงให้เห็นว่า เมื่ออยู่ในศีลแล้วก็อยู่ในกรอบของธรรมเนียมประเพณีนั้นก็หมายถึงอยู่หลักของศีลธรรม

แนวโน้มในการดำเนินชีวิตตามฮิต ๑๒ จะเห็นได้ในท่ามกลางโลกแห่งการเปลี่ยนแปลง แต่ขนบธรรมเนียมประเพณี อาจจะเปลี่ยนแปลงไปตามสังคม เพราะโลกแห่งพัฒนาการ ที่ก้าวไกลแล้ว ความเชื่อและหลักปฏิบัติที่ดำรงอยู่วิธีชีวิตอย่างฮิต ๑๒ ก็อาจจะได้รับผลกระทบไปด้วย เพราะประเพณีดังกล่าวก็อยู่ในสังคม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จากที่เคยมีเวลาทำกิจกรรมเกี่ยวกับงานบุญต่างๆ ร่วมกันก็มีเวลาน้อยลงและไม่มีความพาลูกหลานไปร่วมงานประเพณีต่างๆ อีกอย่างก็ขาดผู้นำพาที่เข้มแข็งนำพาทำบุญประเพณีดังกล่าว และในสังคมปัจจุบันนี้ ลูกหลานเรายังได้รับอิทธิพลเทคโนโลยี ที่ทันสมัย ด้านสาธารณูปโภค ด้านการแพร่หลายทางวัฒนธรรมใหม่ ด้านการสื่อสารมวลชน ทำให้เราหลงใหลในสื่อต่างๆ

อย่างไรก็ดี โลกทุกวันนี้ติดต่อเชื่อมโยงกันไปหมด ประกอบกับมีการสื่อสารที่ก้าวหน้ารวดเร็ว การรับเอาประเพณีของชาติอื่นๆ ที่แปลกๆ ใหม่ๆ ในปัจจุบันจึงเป็นเรื่องง่าย ซึ่งบางประเพณีก็ได้กลายมาเป็นประเพณีสากล ที่จำเป็นต้องรับเอาไว้ เพราะมิฉะนั้น เราอาจจะก้าวไม่ทันเขา แต่การลอกเลียนแบบประเพณีของคนอื่นมา โดยไม่มีการดัดแปลงให้เข้ากับประเพณีเดิมที่ฝังลึกในจิตใจของเรา ก็อาจจะทำให้ “ความเป็นชาติ” เสื่อมสลายหายไปได้ ดังนั้น จึงขึ้นกับคนในยุคเราเองแล้วละว่าจะเลิก หรือ เลือก ประเพณีใดให้คงอยู่เพื่อที่จะไม่ทำให้เราล้าหลัง แต่ขณะเดียวกันก็ไม่สูญเสียตัวตนและความภาคภูมิใจในชาติของเราในสังคมโลกด้วย